

U vremenu prošlost

Kao i ostala područja Balkanskog poluostrva i teritorija Srbije postaje deo poznatog sveta tek u razdoblju poslednje Alpske glacijale. U trenutku kada je čovek stupio na ovu teritoriju, klima je bila hladna – hladna granica spuštala se do 1500 metara nadmorske visine, tlo su pokrivala stepe i retke borove šume, smreke i breze, a doline reka vetrovi su zasipali sitnim peskom i stvarali les po ravninama.

Prvi stanovnici naših krajeva izbegavali su puste, otvorene predele i za svoja staništa birali pećine na obroncima nižih brda koja zatvaraju manje rečne doline. Kasnije u neolitu stanovništvo se postepeno spušta prema nižim predelima, shodno prelazu na zemljoradničko – stočarsku privredu, za koju su bile povoljne dolina Kolubare i njenih pritoka. U prošlom i ovom veku širom Tamnave izoravana su stara vatrišta, ognjišta, pepelišta, sudići i kremen i uočavani su ostaci naselja iz tog perioda.

Kao lokaliteti na kojima su otkriveni tragovi arheoloških naselja spominju se Jabučje i Stubline u dolini Kolubare. Slučajni nalazi praistorijskog doba otkriveni su i u Lajkovcu. Poznata su nalazišta Trebež u Jabučju, Bostanište u Rubribrezi i nalazište na području fabrike kreča u Slovcu i Nepričavi. Tu, u Ilića kraju, zabeležena je kulturna grupa srednjeg neolita (pre oko osam hiljada godina). Ovo naselje je svrstano u kulturne grupe Vinča i Vinča – Pločnik. Među arheološkim nalazima preovlađuju kosti domaćih životinja – govečeta, ovce, koze, svinje – a od materijalnih ostataka su brojni nalazi keramičkih sudova ili njihovih delova. Pri eksploataciji rude kreča moćne mašine su uništile značajno slučajno nalazište – petnaestak ciglom zidanih kupolastih peći za pečenje keramike. Bogastvo šumom, vodom, kvarcom ,

kremenom i krečom uslovalo je još u srednjem neolitu izgradnju i delovanje keramičarske kolonije na tom mestu. Unutar naše oblasti bila je znatna naseljenost i tada se počelo stvarati i funkcionisati jedinstveno područje sa stanovništvom zajedničkih osobnosti i međusobnih veza.

Pregrupisavanje i sažimanje kulturnih grupa srednjeg Balkana počinje još na prelazu iz mlađeg kamenog doba u metalno, u eneolitu, koji se vremenski vezuje za period od četiri hiljade godina pre naše ere, a završava oko dve hiljadite godine pre nove ere kada počinje bronzano doba.

U toku ovih pregrupisavanja formiraju se i prvi Indoevropljani kojima danas pripadaju Sloveni, Grci, Romani, Germani i drugi, kao i niz starih naroda – Iliri, Tračani, Dačani, Kelti i drugi.

Savremeni autori smatraju da ljudska rasa najverovatnije potiče iz Afrike. Vremenom, usled demografske eksplozije ili usled nekih klimatskih promena, praljudi su napustili Afriku i uputili se ka severu. Zbog ledenog doba Evropa je ostala dugo nenaseljena. Povlačenjem ledenog pokrivača na nekim mestima su stvoreni uslovi za život. Pre 30000 godina u Evropu stižu narodi sa Kavkaza koji su ostali dugo vremena izolovani. To su bili paleolitski lovci razbijeni u grupe, koji su govorili kavkaskim jezikom. Oko 10. ili 11. Milenijuma pre nove ere sa Kavkaza i Bliskog Istoka krenuli su pastiri i zemljoradnici. Oblasti oko velikih reka na Balkanu bile su za njih obećana zemlja. Oni su sa sobom doneli indoevropski jezik. Najnovija naučna istraživanja donose mišljenje da svi jezici u svetu potiču od jedinstvenog pretka i jedinstvenog govora koji se govorio oko 100000 godina pre našeg doba. Međutim glavne jezičke familije nisu starije od 50000 godine. Najznačajnije jezičke porodice su indoevropska, uralsko-altajska, japansko-korejska, sino – tibetska, semitsko-hamitska i tako dalje.

Paleoglasologija Balkana pripada zapadnoj grupi indoevropskog jezika. U pogledu starosti, ovaj jezik spada u najstarije jezike Evrope i Male Azije, pre hetitskog i antičkog grčkog jezika. Istorija ovog jezika počinje grafizmima najstarije kulture Đerdapa (11-10 milenijum pre nove ere) i rane faze kulture Lepenskog Vira (7-6 milenijum pre nove ere) kada Đerdap postaje najznačajniji umetnički centar tadašnjeg sveta. Ove grafizme iz srednjeg Podunavlja kao i Vinčansko pismo, nauka još nije uspela da dešifruje.

Najpoznatiji bog Olimpa, Zevs, po svemu sudeći potiče iz krajeva " severno " od Helade. Narodi sa severa Balkana, Boreji i Hiperboreji , bili su veoma prisutni ne samo u mitologiji antičkog sveta, nego i u teogeniji, istorijsko - društvenim zbivanjima i komunikacijama. Herodot ih locira severno od planine Borej (kasnije Hemos i Balkan) i jugozapadno od Skita i Isidonaca, što znači u Podunavlju. Javljaju se kao naslednici ranije Vinčanske i kulture Lepenskog Vira, tvoraca pismenosti. Verovatno su Boreji u nekim periodima nastanjivali i plodnu dolinu Kolubare. Moguće je i da naziv reke potiče od Kolo (raniji naziv Sunca) Boreja (naziv tadašnjih stanovnika oblasti).

Stručna grčka legenda o Faetontu vezana je takođe za naše krajeve. Faetont, Grčki Faeton, u značenju *sjajni*, sin je boga Sunca Helija i Okeanoide Klimene. Pošto je nosio očevo ime, Faetont je zaželeo da i sam jedanput upravlja vatrenim sunčanim kolima. Otac popusti njegovim i Klimentinim molbama i dozvoli mu. Ali mladić odveć slab da upravlja vatrenim sunčanim konjima, skretao je sa putanje čas gore čas dole. Pretilo je čas da će zapaliti nebo a ljude ostaviti da se smrznu a čas je vozio kola suviše nisko pa bi reke mogle ispariti i planine se ispržiti . Kad se Zemlja potuži Zevsu da će izgoreti, on baci na Faetonta grom i sruši ga. Sestre mu

Helijade za kaznu što su oplakivale svog brata budu pretvorene u topole a suze im u ćilibar. Kada je zbog lošeg upravljanja Sunčevim kolima Zeus zbacio Faetonta s neba, poremetila se Sunčeva putanja . Dotle je bila Mlečni Put, a otada ova sadašnja, ekliptika. Od materije koju zapali Sunce dok pod upravom Faetontovom njegova kola krivudahu po nebu, čas visoko čas nisko nad Zemljom, postale su komete. Zato je i putanja kometa krivudava.

Kaže se da je nesrećni Faetont pao u Eridan kada ga je Zeus udario gromom. Eridan je reka koju Hesoid pominje kao reku negde na kraju sveta a docnije se misli na reku Po u Italiji. Sunčeva *kola* su pala kako mit kaže u neku reku na našem Balkanu. Reka koja može biti ta mitska reka je najverovatnije *Kolubara*. Reč kolo je kao što smo pre rekli nekada označavala Sunce. Narodno kolo je u davnim vremenima igrano uz vatru što je bez sumnje simbolika Sunčevog sistema. Suprotnost Faetonta i Helijeovih kola, suprotnost reke Po i Kolubare, je suprotnost Zapada i Istoka , katoličanstva i pravoslavlja.

Legenda je eho velikih kosmičkih zbivanja: eksplozije pete planete Sunčevog sistema Faetona, i značaja tog događaja za nastanak i razvoj ljudske vrste na Zemlji. Planeta Faeton se davno kretala na udaljenju od 28 astronomskih jedinica od Sunca, kako je to predviđao Tice Bodijusov zakon. Rastrzana snagom gravitacije Jupitera eksplodirala je i od nje je ostao veliki asteroidni pojas. Herodot, čuveni Grčki istoričar, kako kaže predanje, boravio je kod Egipatskih mudraca koji su mu poverili veliku tajnu: ostatak Faetona se kao ogromna kometa Nemezis, vraća svakih 12000 godina u Sunčev sistem. Nemezis prolazi veoma blizu Zemlje na koju strahovito utiče svojom gravitacijom. Dolazi do apokaliptičkih događanja. Kao zvezda Pelen u Jovanovoj apokalipsi taj susret ostatka Faetona sa Sunčevim sistemom je sudnji dan : kraj jednog i početak novog ciklusa u istoriji čovečanstva.

Najpoznatije mitološke ličnosti vode poreklo iz zemlje Hiperborejaca i Borejaca : Titani, titanka Leto, Apolon i Artemida, Pan ... a verovatno i sam Zevs čije ime se može izvesti od naše reči " sever " .

Naziv *Panonskog* basena asocira nas na nekakav pad koji se dogodio na ovim prostorima u davnoj prošlosti. Pre Zeusa glavno Panonsko božanstvo bio je Pan.

Kada je Zevs nadmašio sve ostale bogove svoje generacije, zaveo je mirnodopski način života. Pan, čiji je veliki suparnik baš kao i Faetontov, bio Apolon, postao je bog stada i pastira, ogrnut krznom lovi zveri i svira na fruli. Svojom ljubavlju Pan je progonio mnoge nimfe u Panoniji, ali i mlade pastire. On je posedovao proročki dar i naučio je Hipoborejca, boga Apolona, proricanju. Grad Pančevo (pan – sve i čevo – goreti) nosi njegovo ime, pored čitave oblasti.

Titanka Leto (Litho - zaborav) rođena je u zemlji Hiperborejaca. Ona je sa Zeusom začela božanske blizance Apolona i Artemidu. Apolonu je otac Zevs poklonio zlatnu liru i kola sa labudovom zapregom. Njegovi atributi su strela, luk lira, tronožac, omfalos i lav a funkcija da brani i štiti od zla ljude , gradove, njive, setvu, pastire a posebno sve od bolesti. U mitologiji Apolonova sestra Artemida je sa Apolonom često boravila kod Hiperborejaca. Artemida je u mitovima stroga boginja naklonjena Amazonkama, koje su bile njene pratilje. Njeno ime Artemis je paleobalkansko. Osnov imena je artios - blizanac, postojan, čedan i mis-Mišanka.

U Egipatskim spomenicima kao narodi sa " severa " ne navode se Hiperboreji već Danuni. Etimološki reč Danun se povezuje sa Dunavom.

U antici gornji deo najveće reke na Balkanu i Evropi zvao se latinski

Danubius, dok se donji deo zvao Istar. U toku dalje istorije gubi se etnonim Hiperboreji. Javljaju se, međutim, sinonimi Misi i Mezija za populaciju našeg dela Balkana. Mišani su živeli u Podunavlju ali i između Drine i Morave.

Etimološki Misi, Moesi ili Mezi, imaju osnov od mis, mios – miš, ili mio – zatvoriti, odnosno mis, latinski musculus – mišić. U praistoriji se miš poštovao kao bog isceljenja. Homer o Mišanima kaže:

“ Mišane vođaše Hromis i Enom, u ptice gatač ... “ Hromis je mezijski prorok, a njegovo ime potiče od reči hrao, hro - proroštvo davati i mis – miš to jest Mezej. Ime Enom potiče od reči en – jednako i nomos – zakon to jest pravedan.

Među trojanske saveznike Herodot nabraja “ Krivoluke Peonce, Karce, divne Pelazge, Kaukonce, Likijce i Ljutice Mišane...” On takođe o Mišanima govori kao o “ borcima izbliza “. Strabon smatra da su to bili evropski Mizi poznati za vreme rimskih osvajanja kao Mezi. U Homerovo doba pod imenom Misia (Mizija) postojala je i pokrajina u severozapadnoj Maloj Aziji, koja se prostirala od Esepa do Olimpa, a posle se delila na Veliku i Malu Miziju.

Zna se da se u dobnija vremena Tračansko pleme Tribala prostiralo istočno od Kolubare ali je zauzimalo i celu desnu obalu Kolubare, odnosno prostor reke od njenog ušća do pritoke Ljiga. Herodot locira tako zvanu Tribalsku ravnicu u Meziju, gde se reka Brong (Morava) uliva u Istar (Dunav). Tribali su se bavili lovom, ribolovom i vinogradarstvom i bili čuvene pijanice. Oni su 242. godine pre nove ere pobedili odrinskog kralja Siltaka, koji je u boju i poginuo. Tribalski kralj Sirm (vihor) 339. godine pre nove ere ratovao je sa Aleksandrom Makedonskim na Dunavu, u vreme

njegove Balkanske operacije. Tada su Tribali bili poraženi i izgubili oko 3000 ljudi.

Levu obalu Kolubare naseljavali su dugo vremena Iliri. Autarijati su bili jedno vreme najveći i najmoćniji Ilirski narod. U VI veku pre naše ere Autarijati su zauzeli Podrinje i Polimnje, od Povlena i MaLjena do Peštera. Krajem petog veka pre nove ere došli su u oblast šire Srbije. Kada je 339. godine pre nove ere Aleksandar Makedonski pre pohoda na Persiju, da bi utvrdio granice carstva, pokorio Tribale, tada najmoćniji narod srednjeg Balkana, Autarijati se javljaju kao osvajači i na teritoriji Tribala. Pokorivši Tribale zavladao su i drugim Tračanima i Ilirima.

Pleme Panona je zauzimalo ne samo oblasti između Dunava i Save već i oblast sa desne strane Save – današnju Mačvu i Posavinu. Granica između Panona i Ilira išla je Cerom i rekom Tamnavom do Kolubare. Panone su pokorili posle svog neuspelog pohoda na Delfe 279. godine pre nove ere, Gali – Skordisci. Strabon za te Gale, koji su verovatno zauzeli i oblast Kolubare, kaže “ Galati, zvani Skordisci, koji žive između sa Ilirima i Tračanima .” Skordiske su pokorili Rimljani.

Evo šta kaže Apijan o genealogiji tih starih naroda koji su se tako čudno mešali u prošlosti u omfaloškim predelima Kolubare:

“Iliri su dobili ime po Iliru, sinu Kiklopa Polifema i Galateje... Sinovi Ilira bili su Enhelej, Autarijeje, Dardan, Med, Taulant i Pereb, a kćeri Parta, Daorta, Dasaro i druge, a od njih počinju Taulonci, Perebi, Enheleji, Autarijati, Dardani, Partini, Dasareti i Daorsiji. Autarijeje je imao sina Panonija ili Pajona, a Pajon sinove Sordiska i Tribala. “

Istorija naše oblasti početkom prvog veka nove ere vezuje se za istoriju Rimskog Carstva. U to vreme ona postaje deo prostrane provincije nazvane Ilirik. Posle Dalmatinsko - Panonskog ustanka na ovim prostorima (6 – 9

godine nove ere), dolazi do nove podele Rimskog carstva i naši krajevi su pripali novoj provinciji Gornjoj Meziji. Nakon podele Rimske Imperije na Zapadno i Istočno carstvo naša teritorija je ponovo postala granična i potpala je pod Vizantijsku vlast.

Od trenutka kada su došli na granice Vizantijske države, Južni Sloveni su nosili ime Sloveni a mnoštvo njihovih plemena označavalo se imenom Sklavinije. U nemirnim vremenima velike seobe naroda ovim prostorima su prohujale razne nomadske horde poput Avara i Huna i zadržavale se tu kraći ili duži vremenski period. Stalno su ostali Sloveni i prethodno starosedelačko stanovništvo, nazvano Vlasima. Starosedeci, posebno Podunavci (Mezi), za vreme masovne seobe Slovena , u VI veku nove ere mogli su da opstanu samo sklanjajući se u neke priobalne delove i na nepristupačnije planine. Za period VI – VIII vek, Ostrogorski kaže : “ Varvari sa područja planine Balkan, koji su se ranije zvali Mezijci, sada se zovu Vlasi...” Prema tome, nameće se zaključak da su se stanovnici stare Mezije u to doba zvali Vlasima. Ovaj naziv nije imao samo etnički značaj već je služio i kao opšta oznaka za stočarska plemena.

Za vreme svoje ekspanzije Bugari su oko 825. godine osvojili severnu Srbiju a zatim proširili Bugarsku vlast i na oblast između Save i Dunava. Bugari su tu vladali sve do 927. Godine kada se na ovoj teritoriji utvrđuje Ugarska vlast. Makedonski car Samuilo (976 - 1014) oduzeo je od Ugarske naše teritorije i pripojio ih svojoj državi. Nakon njega tu ponovo vlada Vizantija.

Severozapadnu Srbiju od Vizantije konačno oduzima Ugarska 1129. Godine . Do sredine XIII veka za oblast Mačve i Kolubare upotrebljavalo se ime Srem. Kada je Ugarska osnovala Mačvansku banovinu, nisu je nazvali sremskom, nego po utvrđenom gradu Mačvi.

Kralj Dragutin je 1284. godine dobio od šuraka, Ugarskog kralja Ladislava IV Mačvansku Banovinu. Dragutina su zbog toga zvali “ Sremski Kralj “ a prestonica mu je bila u gradu Debrc. Posle njegove smrti 1316. godine njegov brat, kralj Milutin, zauzeo je njegove oblasti i u našoj oblasti se konačno utvrđuje Srpska vlast. Vlastelinstvo Tamnavsko, kako je zabeleženo, učestvovalo je u Kosovskoj bitki.

Milutinova vlast izazvala je niz sukoba sa Ugarskom. Ugarski kralj Karlo Robert je sa velikom vojskom prešao preko Save, zauzeo grad Mačvu u jesen 1319. Godine i prodro u dolinu Kolubare. Despot Stefan Lazarević dobio je 1426. Godine ugovorom u Tati između ostalih oblasti i dolinu Kolubare.

U spomenutoj Mačvanskoj banovini u XIV i XV veku postojali su sledeći distrikti : Mačva, Kolubara, Ljig, Toplica, Debrc, Ub, Bitva, Gornja Obna, Rađevina, Nepričava, Tamnava, Rabas, Beljin, Pepejjevac. Na njihovom području nalazili su se utvrđeni gradovi Bela Stena, Mačva, Kolubara, Nepričava, Debrc i Bitva. I posle potpadanja Srbije pod Tursku vlast, mačvanski banovi su birani 1459, 1460, 1487. godine , pa i kasnije.